

Rijkswaterstaat

Verkenning de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt

Groepsgesprek met studenten

Op 9 mei 2022 vond een groepsgesprek met studenten plaats. Aan de hand van twee toekomstverhalen ging Futureconsult in opdracht van Rijkswaterstaat in gesprek met studenten over de implicaties van die verhalen en de toekomst van werken.

In dit document geven we kort de belangrijkste opgehaalde input weer.

Introductie

Het programma Strategische Verkenningen van Rijkswaterstaat werkt momenteel aan een verkenning naar de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt. De verkenning moet inzicht geven in de veranderende waarde van werk en welke benodigde expertise, vaardigheden en samenwerkvormen in de toekomst van belang zijn.

Op basis van zeventien trends zijn er vijf toekomstverhalen geschreven. Aan de hand van deze toekomstverhalen gaat Rijkswaterstaat in gesprek met vijf doelgroepen (leerlingen, studenten, pas werkenden, opleiders en HRM-medewerkers) om te duiden hoe arbeid (vraag en aanbod) de komende jaren wordt gewaardeerd en ingezet. De uitkomsten van de gesprekken verwerkt Rijkswaterstaat tot inzichten en mogelijke interventies om nu al in te spelen op deze toekomstige ontwikkelingen.

In gesprek

Op 9 mei 2022 vond een groepsgesprek met studenten plaats. Studenten van de volgende opleidingen waren aanwezig:

- Hogeschool Utrecht: Technische Bedrijfskunde
- Hogeschool van Amsterdam: Logistics engineering
- mboRijnland: Bouwkunde
- TU Delft: Masterd Hydraulic engineering
- Universiteit Utrecht: Bestuurskunde
- Windesheim: Civiele techniek
- Windesheim: Civiele Techniek

Tijdens het gesprek zijn er twee verhalen besproken. Aan de deelnemers werd gevraagd om elk verhaal een rapportcijfer te geven wat betreft de wenselijkheid en per verhaal een aantal positieve en negatieve elementen op te schrijven. Vervolgens verplaatsten de deelnemers zich in de toekomst. Hoe ziet die toekomst eruit en wat zijn daar de implicaties van voor werk? Tot slot spraken zij zich uit over de waarschijnlijkheid van het verhaal.

Na twee gespreksrondes over de twee verhalen werd afgesloten met een aantal algemene vragen.

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de studenten aan dit toekomstverhaal geven ligt tussen de 5 en 7.

Positieve elementen:

- 5 uur werken per dag
- Weinig CO2 uitstoot
- Hergebruik van kleding
- Alle boodschappen zijn vers en lokaal
- Ongelijkheid is kleiner
- Geen onnodige industrie
- Halfjaarlijkse check-up verlengt levensduur van spullen

Negatieve elementen:

- Gebrek aan exotisch eten omdat alles lokaal geteeld is
- Kleding ruilen werkt niet voor alle kledingstukken en kleding slijt ook
- Geen vliegvakanties
- Chaotische levensstijl door deeleconomie
- De keuze in verschillende soorten voedsel wordt beperkt

“Ik zou heel erg moeten wennen aan delen. Ik ben erg zuinig op mijn eigen spullen. Ik zou het vervelend vinden als ik wel zuinig ben op die spullen, maar anderen dat niet doen.”

“Ik maak mij zorgen over de voorraad van producten in de DHSM-winkels. Als er maar één winkel is in mijn dorp en iedereen koopt toevallig hetzelfde, dan is het snel op.”

“Er is wel water voor de moestuin, maar ik mag niet onder de douche? Dat vind ik maar niks.”

“Alles is binnen handbereik omdat we alles delen. Dat maakt het leven erg makkelijk.”

“In dit toekomstverhaal zorgt het basisinkomen voor minder ongelijkheid, dat vind ik een groot pluspunt.”

“Ik denk dat er gevaar schuilt in het basisinkomen. Iedereen krijgt geld, waarom zouden we dan nog werken?”

“Ik vind dat je zelf verantwoordelijk bent voor je eten. Wat je eet bepaal je zelf, ook al is het ongezond.”

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Arbeidsmarkt

In dit verhaal verdwijnen er volgens de studenten in veel sectoren banen: bijvoorbeeld in de luchtvaart, transport, logistiek. Maar ook vakkenvullers verliezen hun baan. Er is veel technisch geschoold personeel nodig om de robots en geautomatiseerde systemen draaiende te houden. Om de deeleconomie draaiende te houden is veel controlerend en ondersteunend personeel nodig.

5-urige werkdag

Mensen kunnen in het verhaal zelf hun werkdag flexibel indelen. Dit heeft als nadeel dat communicatie tussen collega's en zakelijke partners moeilijk verloopt – niet iedereen werkt namelijk tegelijkertijd.

Men werkt wel efficiënter tijdens een 5-urige werkdag dan tijdens een 8-urige werkdag. Er blijft daarnaast veel tijd over voor vrijetijdsbesteding. Omdat de werkdagen kort zijn, zijn meer mensen geneigd te werken. Zij kunnen iets kiezen wat zij leuk vinden en korte werkdagen maken.

“Er ontstaat misschien een arbeidstekort voor essentiële banen omdat niemand het vervelende werk wil doen wat wel nodig is.”

“In dit verhaal kunnen vooral hoogopgeleide mensen aan het werk.”

“Als iedereen zelf zijn werktijden mag kiezen gaan er sectoren zijn waar dat schuurt, of überhaupt niet mogelijk is zoals de essentiële beroepen”

“Wij zouden werken, omdat wij hoogopgeleid zijn. Maar andere mensen vinden het prima om dat basisinkomen te ontvangen en achterover te leunen. Je krijgt een heel groot deel van de samenleving die betaald wordt om niks te doen en dat prima vinden. Zij vallen dan buiten de boot.”

“Als ik maar 5 uur per dag hoef te werken zou ik mijn leven anders in gaan richten. Ik denk dat ik dan zou beginnen met golfen.”

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Deeconomie

Bedrijven delen kantoorpanden, machines, voertuigen en andere overheadkosten, die daardoor laag zijn. Samenwerking tussen bedrijven is daarom hard nodig. Flexwerken wordt binnen kantoren de norm – niemand heeft een eigen bureau.

Het in stand houden van een effectieve en eerlijke deeconomie vereist veel controleurs. De overheid krijgt een centrale rol in het controleren van de deeconomie, ook om een wildgroei aan verschillende apps en platforms te voorkomen.

Voedsel

Als we alleen lokaal voedsel eten moet Nederland zelfvoorzienend zijn. De overheid heeft daarom veel invloed op wij wel en vooral niet (meer) eten. Aardappels, (plantaardig) vlees en groente wordt weer de standaard.

Er ontstaat een tegenbeweging van mensen die stiekem ongezond gaan eten. Er ontstaat een illegaal circuit waarin ongezond voedsel wordt verhandeld.

“Er gaat irritatie optreden als mensen geen eigen vervoersmiddel hebben.”

“Het delen van voertuigen bespaart heel veel ruimte voor parkeerplekken. Die ruimte kunnen we gebruiken voor woningen of voor het verbouwen van voedsel.”

“De halfjaarlijkse check van apparaten kan uitgevoerd worden door praktisch geschoolde mensen, al zorgt dit niet voor genoeg banen.”

“We exporteren nu enorm veel voedsel, dat is in dit verhaal niet meer nodig.”

“De haven van Rotterdam wordt overbodig als er geen export van voedsel meer is.”

“Exotisch voedsel gaat verdwijnen in Nederland.”

“Chips en ander ongezond eten worden de nieuwe drugs.”

Toekomstverhaal: samen Nederland inrichten

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de studenten aan dit toekomstverhaal geven ligt tussen de 6 en 9.

Positieve elementen:

- Een frisse, nieuwe start
- Veel vrijheid om ruimtelijke invulling te geven aan het nieuwe Nederland
- Ideale leefomgeving voor iedereen kunnen creëren
- Iedereen heeft begrip voor elkaar
- Stad kan 'geüpdatet' worden, alle negatieve ruimtelijke elementen kunnen eruit

Negatieve elementen

- Langdradige discussies
- Veel mensen, veel wensen
- Eindeloos concessies doen
- Slecht voor mensen om lange dagen een VR-bril op te hebben

“Er zitten nu heel veel dingen uit het verleden dwars om duurzame elementen aan de ruimtelijke inrichting toe te voegen, daar heb je in dit verhaal geen last van.”

“Mij lijkt overleggen met behulp van *augmented reality* prettiger dan met *virtual reality*.”

“Ik denk dat het belangrijk is om bottom-up te denken, in plaats van het huidige top-down denken.”

“Dat iedereen beter luistert naar elkaar en dat we beter met elkaar communiceren spreekt mij aan. Dat is hard nodig.”

“Alle problemen die we nu hebben, kunnen in dit verhaal worden opgelost.”

“Het OV kan veel beter worden aangepakt in dit scenario. Almere is een hele fijne stad wat betreft het OV omdat er van te voren over is nagedacht.”

“Ik denk dat er misschien wel 100 jaar voor nodig is om de sociale omschakeling in dit verhaal te realiseren.”

Toekomstverhaal: samen Nederland inrichten

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Herinrichting

Nederland kan beter worden ingericht naar de wensen en vraag binnen de maatschappij. Dit zorgt op het gebied van infrastructuur onder andere voor minder snelwegen, efficiënter openbaar vervoer en meer gebruik van rivieren voor goederenvervoer.

Stedelijke gebieden worden een stuk beter ingericht. Zo kunnen volledige steden verplaatst worden naar hoger gelegen gebieden en kunnen ze beter verspreid worden over de beschikbare grond. Ook kunnen steden gebouwd worden als 'sponssteden' om overtollig regenwater goed af te voeren. Met dergelijke ingrepen kunnen we de aarde leefbaar houden.

De woningnood wordt in één klap opgelost. We kunnen precies berekenen welke en hoeveel woningen de Nederlandse bevolking de komende jaren nodig heeft. De huizen worden allemaal volledig duurzaam gebouwd.

De bouwsector explodeert door de heropbouw.

“We moeten keuzes maken, zo groot is Nederland namelijk niet.”

“Steden gaan voornamelijk bestaan uit hoogbouw.”

“Ik ga zelf niet meer meemaken dat geheel Nederland opnieuw ingericht wordt.”

“We hebben in dit verhaal veel duurzaamheidsdeskundigen nodig om circulariteit en duurzaamheid toe te passen in het nieuwe Nederland.”

Toekomstverhaal: samen Nederland inrichten

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Overlegstructuur

Om het met elkaar eens te worden hoe Nederland ingericht moet worden zijn lange discussies nodig. Voor het voeren van die gesprekken zijn een aantal (karakter)eigenschappen van groot belang. Goed kunnen luisteren naar de meningen van anderen wordt een waardevolle vaardigheid. Ook het beargumenteren van je standpunt en het communiceren met elkaar wordt zeer belangrijk om invloed op het proces uit te oefenen.

Verschillende groepen worden gerepresenteerd door mensen met een passie voor het betreffende onderwerp.

Rol Rijkswaterstaat

In dit verhaal blijft Rijkswaterstaat een uitvoerende organisatie. Iedereen mag meebeslissen over de ruimtelijke inrichting. Toch moeten experts de herinrichting van Nederland uitvoeren. Of Rijkswaterstaat zelf de uitvoering van projecten op zich neemt of dit uitbesteedt aan onderaannemers is aan henzelf.

“Ik denk dat we tegen dezelfde problemen als nu aanlopen bij representatieve democratie: je wilt niet jouw punt opgeven en toegeven. Je representeert een groep, maar je moet geven en nemen.”

“We kiezen thematische afgevaardigden. Je stemt niet op één iemand die alles gaat doen, maar per thema of onderwerp. De dierenvriend vertegenwoordigt bijvoorbeeld de groep bij natuurthema's.”

“Er ontstaan subgroepen waar verschillende onderwerpen worden besproken.”

“In principe heeft Rijkswaterstaat al een uitvoerende functie aan de hand van inbreng uit de samenleving. Mensen signaleren dat een kruispunt niet werkt. Dan gaat uiteindelijk Rijkswaterstaat dat kruispunt aanpakken.”

“Het is niet handig om aan een boer te vragen civieltechnische zaken te ontwerpen en uit te voeren.”

Werken in de toekomst

Hoe werken we in de toekomst?

Tot slot vroegen we de studenten naar hoe zij werken in de toekomst voor zich zien. Wat vinden zij belangrijk in hun toekomstige werk?

“Ik zou wel 5 dagen willen werken, maar 36 uur is ook goed. In denk dat we in de toekomst minder gaan werken.”

“Ik maak de afweging of ik een baan leuk vindt en of ik er blij van wordt. Maar ook of ik betaald wordt naar mijn waarde.”

“Salaris is en blijft belangrijk. Geld is een belangrijke reden om te gaan werken. Je moet rond kunnen komen en je wilt op jouw eigen niveau betaald worden.”

“Als jij solliciteert ben jij degene die reageert op vacatures. Het is een pluspunt als de werkgever flexibel is in of je op kantoor werkt of niet en je niet verplicht op kantoor te werken of juist alleen maar thuis.”

Op de vraag wat een rol zou spelen bij de afweging om verder te moeten reizen voor hun werk kwamen de volgende reacties:

- “Het maatschappelijke belang van mijn werk”
- “Comfort in vervoer”
- “Geld”
- “Hoe leuk vind ik het werk”
- “Ik wil op maximaal 40 minuten afstand reizen van mijn werk wonen.”

“De korte communicatielijnen die door werken op kantoor ontstaan zijn waardevol.”

“Ik zou voor vergaderingen liever naar kantoor gaan dan ze online bijwonen.”